

ПРЕЗИДІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

23.09.2015

м.Київ

№ 205

Про стан та проблеми переміщених
із Донбасу наукових установ НАН
України

Заслухавши та обговоривши інформацію віце-президента НАН України академіка НАН України С.І.Пирожкова про стан та проблеми наукових установ НАН України, переміщених з непідконтрольних українській владі територій Донбасу, Президія НАН України відзначає, що, незважаючи на складні обставини, низка установ НАН України, зокрема Інститут фізики гірничих процесів, Інститут проблем штучного інтелекту, Інститут економіко-правових досліджень, Інститут економіки промисловості, в основному змогли відновити свою роботу на площах інших установ НАН України.

Разом з тим в ряді установ не вдалося налагодити повноцінну наукову діяльність. Так, Український науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут гірничої геології, геомеханіки і маркшейдерської справи НАН України, хоча і перереєструвався у м.Павлограді (Дніпропетровська обл.), не розпочав діяльності за новим місцезнаходженням і не отримував у 2015 році бюджетного фінансування.

Донецький фізико-технічний інститут ім.О.О.Галкіна НАН України відновив роботу за новим місцезнаходженням у Києві на площах Інституту фізики НАН України, Інституту металофізики ім.Г.В.Курдюмова НАН України, Інституту проблем матеріалознавства ім.І.М.Францевича НАН України, а також Інституту монокристалів НАН України у Харкові. Водночас через втрату спеціалізованого обладнання можливості для проведення експериментальних досліджень є значно обмеженими. Ця проблема певною мірою вирішується шляхом залучення необхідного обладнання установ, на площах яких інститути розміщуються, а також відтворенням технологій та методик експериментів, розроблених раніше.

Колекції рослин та наукова база Донецького ботанічного саду НАН України фактично у повному обсязі залишилися на непідконтрольній частині території України, зі 134 працівників цієї установи на нове місце розташування переміщено лише 15 осіб.

Донецький науковий центр НАН України та МОН України як юридичну особу переміщено до м.Красноармійск Донецької обл., але в умовах, коли практично весь науковий потенціал Донецького регіону перемістився в інші регіони України, центр загально втратив свої можливості щодо координації діяльності наукових установ і вищих навчальних закладів з вирішення регіональних проблем.

Інститут фізико-органічної хімії та вуглехімії ім.Л.М.Литвиненка НАН України зміг зберегти більшу частину наукових працівників і має реальні можливості майже повністю відновити свій науковий потенціал за умови виділення додаткових цільових коштів на закупівлю необхідного обладнання і реактивів, а також на ремонт приміщень, переданих йому Інститутом високомолекулярних сполук та Інститутом біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України.

Усі переміщені установи втратили практично повністю наукове обладнання, меблі, офісну техніку тощо і потребують суттєвого поліпшення матеріально-технічного забезпечення. Більшістю переміщених установ здійснено перегляд тематики науково-дослідних робіт з метою приведення її у відповідність до реальних можливостей кадрового та матеріально-технічного забезпечення відповідних досліджень.

Обмежені можливості НАН України щодо повноцінного забезпечення установ на нових місцях розташування необхідним експериментальним устаткуванням, меблями, офісною технікою, а також забезпечення житлом стало однією з причин суттєвого скорочення чисельності працівників цих установ. Якщо у минулому році в них загально нараховувалося понад 1600 співробітників, то станом на 1 липня ц.р. – 454, або 27,5% від минулорічної кількості. При цьому найбільших кадрових втрат зазнали Донецький ботанічний сад і Інститут прикладної математики і механіки НАН України. Певну частину наукових працівників переміщених установ (понад 130 осіб) працевлаштовано в інших інститутах Академії. Таким чином, сумарно на підконтрольну українській владі територію переміщено близько 490 співробітників наукових установ НАН України Донецького регіону, або близько 37% від їх чисельності на початок минулого року.

У зв'язку із суттєвим погіршенням виробничих і соціально-побутових умов працівників НАН України, які перемістилися з Донбасу і продовжують наукові дослідження в установах НАН України, нагальною є проблема їх цільової адресної матеріальної підтримки.

Слід відзначити й ініціативу вчених Інституту економіко-правових досліджень НАН України, які створили громадське об'єднання «Асоціація вчених-внутрішньопереміщених осіб», метою діяльності якої є сприяння адаптації та інтеграції зазначених учених до нових умов для збереження наукового потенціалу країни.

Організація ефективної діяльності переміщених наукових установ вимагає як визначення концептуальних, так і вирішення конкретних науково-організаційних питань їхнього функціонування.

З метою збереження наукового потенціалу, забезпечення належного функціонування переміщених з Донбасу установ НАН України Президія НАН України постановляє:

1. Затвердити Основні концептуальні підходи до розвитку наукових установ НАН України, переміщених з Донбасу (додаються).
2. Вважати за доцільне розглянути питання щодо припинення діяльності Українського науково-дослідного і проектно-конструкторського інституту гірничої геології, геомеханіки і маркшейдерської справи НАН України.

Відділенню наук про Землю НАН України у двотижневий термін підготувати та подати на розгляд Президії НАН України відповідні пропозиції.

3. Відділенню фізики і астрономії НАН України посилити і здійснювати постійний контроль за відповідністю штатної чисельності Донецького фізико-технічного інституту ім.О.О.Галкіна НАН України до чисельності фактично переміщених та працюючих працівників, за дотриманням фінансової та трудової дисципліни в інституті.

4. Відділенню загальної біології НАН України:

- вжити необхідних заходів щодо прискорення переведення Донецького ботанічного саду НАН України як наукової установи з м.Константинівка до м.Кривий Ріг та його перереєстрації за новим місцезнаходженням;

- внести необхідні зміни до тематичних планів наукових досліджень Донецького та Криворізького ботанічних садів НАН України.

5. Відділенню хімії НАН України:

– доручити Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім.Л.М.Литвиненка НАН України (академік НАН України А.Ф.Попов) скласти кошторис першочергових витрат на відновлення ефективної діяльності інституту;

– доручити науковим установам відділення надавати за необхідності в користування Інституту фізико-органічної хімії і вуглехімії ім.Л.М.Литвиненка НАН України обладнання, прилади центрів колективного користування, виділяти надлишки витратних матеріалів і хімічних реактивів, сприяти в ремонті обладнання, що вийшло з ладу.

6. Віце-президенту НАН України академіку НАН України А.Г.Загородньому внести на розгляд Президії НАН України узгоджені з МОН України пропозиції щодо організації подальшої діяльності Донецького наукового центру НАН України та МОН України.

7. Відділенням НАН України спільно з директорами установ НАН України, переміщених з Донбасу, опрацювати питання щодо забезпечення цих установ необхідним обладнанням шляхом централізованого постачання Державним управлінням матеріально-технічного забезпечення НАН України та у місячний термін подати Президії НАН України відповідні пропозиції.

8. Відділу фінансово-економічного забезпечення діяльності НАН України разом з Науково-організаційним відділом Президії НАН України за поданнями керівників установ НАН України, узгодженими з відповідними відділеннями НАН України, при затвердженні планових показників установ НАН України на IV квартал 2015 р. і на 2016 р. передбачити кошти для матеріального стимулювання високих показників праці переміщених з Донбасу співробітників НАН України, а також додаткові кошти для придбання переміщеними установами НАН України найнеобхіднішого обладнання, матеріалів, реактивів тощо для експериментальних досліджень.

9. Управлінню справами спільно з відділеннями НАН України:

– до 20.11.2015 провести інвентаризацію земельних ділянок (із зазначенням прав, пов'язаних з ними), що обліковуються на балансах установ й організацій НАН України, та подати Президії НАН України пропозиції щодо можливості виокремлення частини ділянок для будівництва житла для співробітників НАН України, які переміщені з Донбасу, а також забудови службовим житлом;

– вжити заходів щодо врегулювання на нормативно-правовому рівні механізму будівництва житла на земельних ділянках, які знаходяться у постійному користуванні НАН України;

– підготувати перелік об'єктів майнового комплексу НАН України із зазначенням його вартості, яке залишилось на територіях Донбасу, непідконтрольних українській владі, та анексованого Криму. Опрацювати питання щодо визначення збитків та шкоди від втрати об'єктів майнового комплексу НАН України у зв'язку з анексією Криму та проведенням АТО на Донбасі. Відповідну інформацію подати Президії АН України до 01.12.2015.

10. Запропонувати громадському об'єднанню «Асоціація вчених-внутрішньопереміщених осіб» запровадити співпрацю з представниками бізнесових кіл, громадськими організаціями, благодійними фондами в Україні та за її межами щодо допомоги переміщеним з Донбасу науковим установам НАН України у вирішенні питань організації матеріального забезпечення цих установ, а також соціально-побутових проблем їхніх співробітників і співробітників, які працевлаштовані в інших установах НАН України.

11. Контроль за виконанням цієї постанови покласти на віцепрезидента НАН України академіка НАН України С.І.Пирожкова та Науково-організаційний відділ Президії НАН України.

Президент
Національної академії наук України
академік НАН України

Б.Є.Патон

Головний учений секретар
Національної академії наук України
академік НАН України

В.Л.Богданов

**ОСНОВНІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ
ДО РОЗВИТКУ НАУКОВИХ УСТАНОВ НАН УКРАЇНИ,
ПЕРЕМІЩЕНИХ ІЗ ДОНБАСУ**

Основою для розвитку наукових установ НАН України, переміщених із зони проведення антитерористичної операції, є «Концепція розвитку НАН України на 2014-2023 роки». Неможливість вивезення наукового обладнання, більшості документації, суттєве скорочення чисельності наукових кадрів, складності в організації наукового процесу за новим місцезнаходженням, недосконалість існуючих нормативних документів, у яких не враховуються обставини, що склалися, все це обумовило загрозу існування та розвитку наукових установ Донбасу. Тому виникає необхідність формування цих документів.

Метою концептуальних підходів є максимальне збереження наукового потенціалу, наукових шкіл, а також забезпечення ефективного розвитку напрямів наукових досліджень установ НАН України, що переміщені з Донбасу.

З огляду на проведення АТО при визначенні основних напрямів розвитку переміщених установ НАН України необхідно врахувати такі специфічні обставини:

1. Координація наукових досліджень має проводитись з урахуванням наявного наукового кадрового потенціалу установ, матеріального забезпечення, використання можливостей центрів колективного користування науковим обладнанням та приладами.

2. Науково-експертна діяльність переміщених установ повинна спрямовуватись на розробку прогнозів соціально-економічного розвитку України з урахуванням новітніх зовнішніх і внутрішніх загроз, наукове супроводження проблем відбудови Донбасу. Інститутам економіко-правових досліджень і економіки промисловості НАН України необхідно розширити співпрацю з профільними міністерствами, відомствами при підготовці прогнозних документів, проектів законів, інших нормативно-правових актів, ширше брати участь у роботі науково-експертних, консультативних рад, комісій, створених при державних органах.

3. Підвищення ефективності наукових досліджень, форм і методів їх організації в переміщених установах має здійснюватись за рахунок перегляду тематики виконуваних НДР з урахуванням кадрового складу науковців, які виконують роботи за новим місцем розташування установ, стимулювання творчої активності вчених. Керівникам установ слід сконцентрувати ресурси на найбільш пріоритетних напрямках досліджень, звернувши особливу увагу на міждисциплінарні НДР. Оцінка діяльності вчених – співробітників інститутів повинна враховувати публікаційну активність у пресі, наукових і науково-популярних виданнях.

4. Інноваційна діяльність та зв'язки з виробництвом повинні передбачати збільшення кількості проектів для впровадження у виробництво результатів розробок установ, переміщених з Донбасу, розробку змін до законодавства щодо стимулювання розвитку технологічних, індустріальних парків, державно-приватного партнерства в цьому напрямі.

Необхідно приділити особливу увагу розвитку інноваційної активності, трансферу технологій, маркетингових та патентних досліджень, активізації винахідницької діяльності, охороні інтелектуальної власності.

5. Враховуючи можливості вдосконалення структури інститутів, переміщених на підконтрольну владі України територію, провести оптимізацію структури вказаних наукових установ, з огляду на досвід вдосконалення мережі установ і організацій відповідно до ситуації і змін соціально-економічних умов. Втрата матеріальної, дослідницької бази, залишення переважної частини наукових співробітників на непідконтрольній владі України території є підставою для розгляду питань щодо реорганізації чи ліквідації окремих наукових установ. Зменшення зазначених показників повинно розглядатися як підстава для змін як в структурі НДР, так і штатному розписі кожної установи. При цьому необхідно створювати умови для працевлаштування кваліфікованих науковців в установах відповідних відділень, у тому числі за рахунок вивільнення штатних одиниць у переміщених установах. Аналогічна робота повинна бути проведена з підприємствами дослідно-виробничої бази для підвищення їхньої інноваційної активності.

6. З метою збереження та ефективного відтворення кадрового потенціалу переміщених наукових установ, розвитку провідних наукових шкіл, створення належних умов для успішної наукової праці необхідно:

– забезпечити у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України основну діяльність наукових установ, підготовку наукових кадрів замість втрачених при переміщенні, посилення цільової фінансової підтримки молодих науковців через гранти (у тому числі закордонні), премії, стипендії, цільові програми забезпечення житлом;

- провести роботу з удосконалення нормативно-правової бази функціонування переміщених установ, науковців, зокрема передбачити можливість використання коштів установ, отриманих від надання платних послуг, для часткової компенсації витрат на наймання житла, на організацію робочого процесу та обладнання робочих місць;

- вирішити на законодавчому рівні питання надання переміщеним науковцям довготермінових пільгових кредитів для придбання або будівництва житла;

- розглянути питання створення житлово-будівельного кооперативу для будівництва переміщеними науковцями житла на земельних ділянках, які знаходяться у постійному користуванні НАН України;

- створити в переміщених установах резерв керівних кадрів, провести його навчання.

7. Матеріально-технічне та інформаційне забезпечення досліджень переміщених установ НАН України ускладнюється через зменшення обсягів фінансування Академії, застарілість наявної матеріальної бази, неможливість використання обладнання, залишеного на непідконтрольній владі України території. У цьому контексті слід актуалізувати вирішення питання використання колективами переміщених установ наукової бази споріднених установ у рамках відповідних відділень, створення центрів колективного користування приладами, витратними матеріалами і хімічними реактивами, ремонту обладнання, що вийшло з ладу.

Повинна бути покращена робота з залучення обладнання як засобу виконання грантів, благодійної допомоги, допомоги спонсорів, міжнародних гуманітарних програм.

Інформаційне забезпечення діяльності переміщених наукових установ повинно здійснюватись через можливість користування академічною мережею обміну даними, підключення до інтернет-мережі інститутів НАН України. Кожна переміщена установа має створити (відновити) свій сайт, встановити зв'язок з Національною бібліотекою України ім.В.І.Вернадського, системою інтеграції електронних бібліотек України, висвітлювати на сайті свої наукові досягнення.

8. Міжнародне наукове і науково-технічне співробітництво переміщених наукових установ повинно зосереджуватись на відновленні втрачених наукових зв'язків і встановленні нових партнерів з виконання спільних проектів, публікації результатів наукових досліджень, участі в конференціях, симпозіумах.

Особливого значення для переміщених наукових установ набуває інтеграція у європейський науковий простір і участь у програмі ЄС «Горизонт-2020». Для виконання спільних проектів у цьому аспекті необхідно активізувати пошук партнерів для спільних робіт, посилити роботу щодо участі у конкурсах у межах програми

«Горизонт-2020», укласти угоди для використання унікальних об'єктів наукової інфраструктури.

9. Популяризація найбільш вагомих результатів досліджень – важливе завдання наукових колективів. Для цього потрібно частіше запрошувати на конференції, круглі столи, семінари представників преси, провідних учених – брати участь у радіо- та телепередачах, ширше висвітлювати наукові досягнення в пресі.

* * *

Реалізація цих основних концептуальних підходів має сприяти адаптації наукових колективів інститутів, переміщених з Донбасу, до нових умов здійснення наукової діяльності, залученню механізмів підвищення ефективності їх роботи шляхом:

- покращення рівня фундаментальних та прикладних досліджень, посилення їх міждисциплінарного характеру, розвитку конкурсних і програмно-цілевих засад планування НДР;
- координації зусиль наукових колективів задля досягнення конкурентоспроможних результатів наукових досліджень;
- зміцнення кадрового потенціалу, його омолодження, залучення талановитої молоді;
- підвищення ефективності використання наявних в установах НАН України приладів, обладнання, реактивів;
- ширшого використання бюджетних коштів, що спрямовуються на наукову та науково-технічну діяльність, збільшення питомої ваги в структурі фінансового забезпечення діяльності наукових установ залучених коштів;
- встановлення зв'язків з освітніми закладами в місцях нової дислокації інститутів, посилення таких зв'язків з установами МОН України, налагоджених раніше;
- розширення інтеграційних зв'язків з міжнародним науковим співтовариством.